

Kim BYUNG-KOOK*

KOREJA: KONFUCIANSTVO PROTI DEMOKRACIJI

Nacionalizem

Nacionalizem ostaja najmočnejša ideologija moderne Koreje. Nikoli ni izgubil zaupanja ljudi kot temelja za zgodovinsko delovanje. V bistvu se je veljava nacionalizma v Koreji okrepila ob vsakem kritičnem trenutku v 20. stoletju. Prva je bila izkušnja z japonskim kolonializmom. Za japonski kolonialni poseg v Koreji je bilo značilno, da je bila to kolonizacija ljudstva, ki je imelo sorodne kulturne in rasne značilnosti s kolonizatorji. Na naravo kolonialne vladavine so močno vplivala takšna zgodovinska dejstva. Japonci so bili prepričani, da je mogoče celovito vključevanje Korejcev v japonsko narodno kulturo. S prepričanjem o preobrazbi Korejcev v lojalne podložnike japonskega cesarstva je kolonizator izvajal strogo celostno integrativno politiko.¹ Raba korejskega jezika je bila prepovedana, da bi tako odpravili posebne mite, kulturo in zgodovino Koreje iz zavesti korejskega ljudstva. Korejci so bili prisiljeni sprejeti japonska imena; izpostavljeni so bili močnim državnim aparatom prisile, ki so jih japonski kolonizatorji prevzeli iz lastne zgodovinske izkušnje in z namenom, da preprečijo širitev »prevratniškega« korejskega nacionalizma. Obstajal je tudi stalen pritok Japoncev na Korejski polotok. Zaupana jim je bila zgodovinska misija preobrazbe Koreje v »majhno« Japonsko in hitro so postali zgornji sloj korejske družbe.

Vendar pa je imela strategija celostnega vključevanja notranjo pomanjkljivost. »Integracija« je zahtevala zatiranje. Dejansko se je z vedno trdnejšim prepričanjem Japoncev, da je »celovita integracija« korejskega ljudstva v japonsko kulturo možna, povečevala tudi izkoriščevalska in zatirska kolonialna izkušnja za navadne Korejce. Moderna zamisel Koreje kot naroda s posebno kulturo in neodvisno zgodovino se je rodila sredi take razdiralne izkušnje japonskega imperializma. Z upoštevanjem globoke etnične enovitosti Koreje je moderna zamisel naroda obrazložena kot *minjok* (ljudstvo kot posebna etnična kategorija) in je Korejcem dala moč, potrebno za ohranitev njihove posebne kolektivne identitete in za prenašanje strogosti imperializma. Za Korejce razlika med tem, kar je Anthony D. Smith poimenoval »etnijska«² in narodom ni obstajala. Vrženi v preobrazbene spremembe družbene in politične strukture s šokom od zunaj so Korejci vstopili v modernost, ne da bi napravili jasno časovno razločitev med predmodernim in modernim. Moderne politične pojave so lahko razumeli samo na podlagi njihove obrazložitve z bistveno nemodernim pomenom. Nacionalni-

* Dr. Kim Byung-Kook, profesor na Univerzi v Seoulu, Koreja.

¹ Gregory Henderson, *Korea: The Politics of the Vortex* (Cambridge: Harvard University Press, 1968).

² Anthony D. Smith, *The Ethnic Origins of Nations* (Oxford: Blackwell, 1986).

zem je takšen značilen primer. Korejci so si zamišljali zemljepisne meje naroda in identifikacijo njegovih članov samo z njihovo sorodnostjo, to je v tem primeru *jok* (etnijska), ki je imel(a) skupen sistem mitov in simbolov, ki so dajali zanesljivo in trdno identiteto od začetka zgodovine.³

Še več, z upoštevanjem dejstva, da je konfucijanstvo izoblikovalo vladajočo ideologijo v petih stoletjih, je bil *jok* (in torej tudi *minjok*) v bistvu zamišljen kot krvno sorodstvo. Korejci so dojemali drug drugega kot *kyorae* (ljudstvo, ljudje iste krvi) ali kot *dongpo* (bratstvo, bratje od ene matere) s težnjo po obrazložitvi pojma *minjak* v ozko bioloških okvirjih.⁴ Podobno je bila zamišljena država (*guk'ka*) s povezovanjem pojma *guk* (dežela, država) in *ka* (družina). Spojitev tradicionalne družine (sorodstva) z moderno zamislijo naroda, čvrsto utemeljeni na dejanski etnični enovitosti, ki se ji je priključila še boleča razdiralna izkušnja z japonskim kolonializmom, je Korejo 20. stoletja spremenila v izjemno povezano družbo. To je globoko vplivalo na vsakdanje poglede Korejcev na narod. Zanje narod ni bil zgolj zamišljeni umetni izdelek (artefakt). »Celota« (narod) je bila prav tako konkretna kot njeni vidni »deli« (posamezniki in skupine). Dejansko se je celota v zavesti Korejcev utrdila prej kot njeni deli, še posebej ker je kolonialna izkušnja Korejce izučila, da so njihova individualna življenja v zapleteni povezanosti z usodo širše skupnosti. V Koreji se je nacionalizem pojavil kot protest proti zatiranju in izkoriščanju: bil je sila kolektivnega osvobajanja.

Razdelitev Koreje po letu 1945 je zagotovila še eno priložnost racionalizmu za okrepitev obstoja v družbi. V Koreji je nacionalizem ostal neuresničena zamisel. Po doseženi neodvisnosti od Japonske je Koreja postala žrtev tekmovanja velikih sil v politiki hladne vojne in je bila razdeljena po 38. vzporedniku. Ideal ustanovitve nacionalne države je ostal neuresničen in od tod je izvirala strastna nacionalistična želja po združitvi z *isan gajok* (ločenimi družinami, sorodstvom) na severu.⁵ Ironično je, da je nacionalizem dobival svojo energijo iz neuspele uresničitve svojega političnega programa. Razdelitev je prav tako imela obraten učinek. Ob upoštevanju stvarnosti ostrega vojaškega soočenja s Severno Korejo, kot tudi zaradi izkušenj vojaškega poraza v zgodnjem delu Korejske vojne je bila družba izjemno občutljiva za prizadevanja politične oblasti v Seulu, da bi zatrla širitev političnega protesta. Zaznavanje naroda kot konkretne žive entitete, kot tudi strah pred nevarnostjo izbruha nove korejske vojne, če bi se politično tekmovanje sprevrglo v razdrobitev, je družbo pogosto speljalo v domnevo, ki je bila v bistvu stanje samozatajevanja. Mnoge družbene skupine niso želele pospeševati političnega protesta preko točke, kjer bi se mita *kyorae* in *dongpo* porušila. Številni so dejansko vdano odobravalni retoriko nacionalizma, ki je upodabljala radikalnejše elemente v politični opoziciji kot protidružbene, protinarodne in protidržavne.

³ Kim Byung-Kook, *Nation-State and International Politics: Change and Continuity*, v Kim Ha-Ryong, et. al, *The Post Cold-War Era and the New Political Order*; Seoul: 1994, str. 273-316.

⁴ No Tae-Don, *A Review on the Formative Period of the Korean minjok*, *Yoksa bipyong*, let. 19, 1992, str. 1-24.

⁵ Lim Hyun-Chin, Gong Yu-Sik, and Kim Byung-Kook, *Nation Building and State Building in Korea: An Introduction to the Theory of a 'Broken Family/Nation'*, v Ku Bom-Mo, et. al, *The New Horizon of Political Science in Transitional Korea*; Seoul: Nanam, 1994, str. 487-511.

Narodna povezanost je prav tako preživela zato, ker je bila dejansko uničena z industrializacijo. S prevzemom oblasti Park Chunghee leta 1961 se je začelo novo obdobje hitre rasti. Obdobje razvojne države je vsililo Korejcem boleč čas družbene prenove. Podvrženi so bili razdiralni logiki trga brez mreže družbene varnosti, ki bi popravila šok prehoda iz osebne kmečkega sveta v neosebno industrijsko družbo.⁶ Zato je bilo naravno, da so Korejci iskali nov način organiziranja življenja in povezovanja z zunanjim okoljem. Ker se je industrializacija razvijala naprej, so mnogi začeli čutiti nostalgijo po družbi, vedno bolj zaznani kot brezkonfliktna, enovita, močno osebna in čustvena kmečka družba. Raje, kot da bi se neposredno soočili z dejstvom, da Koreja ni več mirna enovita kmečka družba, v kateri imajo njeni člani jasne družbene vloge in dolžnosti, družba in država stalno obnavljata mita *kyorae* in *dongpo*, kot da se ne bi razvila zapletena struktura družbenih cepitev in interesnih konfliktov. Strukturalno se je Koreja spremenila v moderno družbo z vsemi napetostmi in protislovji v družbenih odnosih, ki spremljajo industrializacijo. Kulturno pa je ostala premoderna ali točneje nemoderna. Z retoriko *dong'gilsong hoebok* (obnavljanja enovitosti) so se Korejci upirali spremembam. Zdi se, da so se tem bolj oklepali spominov na preteklost, čim bolj je njihova sedanost postajala strukturalno različna od nje.

Močan vpliv, ki ga je imel nacionalizem na Korejce, lahko pojasnimo na kratko z vsaj štirimi zgodovinskimi dejavniki. Prvič, kruta in razdiralna izkušnja imperialnega japonskega »integrativnega« kolonializma, izkušnja, ki ji ni mogel ubežati noben razred in/ali regija, je izoblikovala mit, da je bila individualna življenjska možnost vsakogar neizbežno povezana z usodo *joka*. Drugič, tradicija predstave tega *joka* kot sorodstvene skupnosti, podedovane iz korejske konfucijanske preteklosti, je omogočila Korejcem razumeti njihov narod na poseben nemoderen način in takšna reinterpretacija je okrepila kolektivistične in sredotežne težnje, vsebovane v nacionalizmu. Tretjič, trajanje stanja narodne razcepljenosti po 38. vzporedniku je dalo konkreten predmet ali cilj korejskemu nacionalizmu, to je združevanje, kar je v procesu ohranjalo pri življenju sile nacionalizma. Četrtrič, industrijski začetek, ki je bil zaradi naglice zelo boleč in zmeden proces strukturne preobrazbe, je sprostil nostalgijo po enoviti preteklosti, preteklosti, ki je bila porušena prav z industrializacijo.

Končni rezultat je bila družba, ki bi se lahko povzpela po lestvici abstrakcije in diskurza vse do vrha, to je sveta *minjok*, kakor hitro se je pojavil problem. To je bila družba, ki je bolje vrednotila celoto kot njene dele. Dejansko so bili družbeni konflikti sami delegitimizirani. Konflikti so bili obravnavani kot rušitelji sorodstvene harmonije, ideala konfucijanstva. Korejci bi lahko prav tako našli v svoji zgodovini številne primere, ko so bili konflikti uvod v politično razdejanje, ne pa dialiktični razvoj k odprti pluralistični družbi.⁷ Parlament, ki je bil razcepljen glede problema odpiranja in moderniziranja Koreje, je bil nemočen pred japonskim imperialističnim poseganjem v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju. Ideološki razcep na levo in desno stran, ki se je izoblikoval v kolonialnem obdobju, je posledično dopustil velikim silam, da so leta 1945 razdelile

⁶ Song Ho-Geun, *Labor Politics and the Market in Korea*; Seoul: Nanam, 1991.

⁷ Pak Gwang-Ju, *The State Ideology and Reality in Korea: The Conflict between Liberal Democracy and Authoritarian Reality*, *Han'guk jongchihakhoebo*, let. 22, št. 2 (1988), str. 42.

Korejo brez večjih težav. Tragična korejska vojna je bila podobno spoznana za posledico neobgljene razdrobljene desnice, ki ni zmogla spremeniti političnega tekmovalja med frakcijami v produktivno silo nacionalne gradnje. Politična razdrobljenost je otežila odvritev vojaškega posega Severne Koreje. Ko se je dejansko takšen poseg zgodil junija 1950, je politična razdrobljenost onemogočila učinkovit protiudarce severnjaškemu vojaškemu napredovanju.

Sam nacionalizem ni bil ploden temelj za vzpon take vrste politične ideologije, ki bi družbeni konflikt obravnavala kot neizbežen in legitimen. Zgodovina moderne Koreje je bila tako polna narodnih tragedij, ki so spodbujale razvoj takih političnih razmišljanj, v katerih je bil družbeni konflikt vir politične nestabilnosti in razdejanja, ne pa sila, ki bi jo vpregli in ukrotili pri gradnji odprte demokratične politične skupnosti.⁸ Zato je tu ležalo seme tako za povezanost kot za razdrobljenost. Korejci so zmogli hitro preseči razlike in se povezati drug z drugim, kadar koli je bila ogrožena varnost od zunaj ali ko se je pojavil problem, ki je zadeval narodni ugled. Lahko so si zamislili skupnost na ravni »celote« brez večjih težav in snovali združeno stanje. Njihova moč na ravni celote pa je postala pomanjkljivost, ko se je pojavil problem konfliktnih odnosov med deli takšne celote. Za mnoge so bili deli nelegitimni, saj so rušili že oslabiljeno enovitost prebivalstva in s tem tudi konfucijanski duh sožitja in skupnosti. Prav tako so bili nevarni, kajti razdrobljenost bi lahko spodbudila še enkrat vojaški avanturizem Severne Koreje. Takšno stališče je dopuščalo, da razvojna država zatre brez večjih težav tiste politične sile, ki so poskušale organizirati dele in omogočiti izražanje osnovnega družbenega konflikta. Institucionalna nerazvitost političnih strank, ki so – po besedah Giovannija Sartorija – deli celote (in nič več)⁹, potrjuje takšne posledice korejskega nacionalizma.

Problem politične organizacije in kolektivne akcije je imel v Koreji dva različna obraza. Ko je bil problem, ki je zadeval politično skupnost, narodnega pomena in obsega, so se Korejci lahko hitro razvrstili za državo in se sprijaznili z žrtvijo, ki jo je zahtevala kolektivna akcija. Ko pa se je problem nanašal na organiziranje dela in obrambo njegovih interesov proti drugim delom v okviru družbe, pa so bili mnogi Korejci menili, da bi lahko takšno delovanje uničilo narodno sožitje. Družba je bila v bistvu ujeta v kulturo samoodpovedovanja. Njeni deli so potrebovali organizacijo za obrambo svojih interesov pred korejsko močno razvojno državo, vendar pa so iskali gotovost naroda in zaščito države. Njeni deli so prav tako potrebovali konfliktno ideologijo, toda namesto njih so težili k sožitju.

Vere

Privlačnost, ki so jo na splošno imeli narodni miti in simboli na prebivalstvo, je zavrla razvoj institucij v Koreji. Problem pa se tu seveda ni končal. Korejske

⁸ Za pozitiven pogled na vlogo družbenega konflikta v demokratizaciji gl. Ralf Dahrendorf, *Class and Class Conflict in Industrial Society* (Stanford: Stanford University Press, 1959), str. 206–240.

⁹ Giovanni Sartori, *Parties and Party Systems: A Framework of Analysis* (Cambridge: Cambridge University Press, 1976), Chapter 1.

vere prav tako niso imele mobilizacijske moči. Koreja pozna na tem področju obilje paradoksov. Je večerna družba, toda budisti, kristjani in konfucijanci niso imeli težav pri vzpostavljanju političnega sožitja. Dejansko so člani korejske družine želeli pogosto izražati različne verske nagibe, ne da bi povzročili slabe občutke med seboj. Čeprav je večerna družba, pa Koreja še ni imela množične politične stranke, ki bi bila organizirana na verskih načelih. Njena velika, razvpita krščanska skupnost prav tako ni poskušala vplivati na vsebino vzgojne politike. Celo splav je ostal nepolitično vprašanje za korejske kristjane. Koreja je večerna družba v strogo številčnem smislu: to pomeni, da imajo različne vere kar pomembno število svojih privržencev.

V človeški zgodovini so bili vsaj štirje različni načini razumevanja vloge vere in posebej odnosov med duhovnim svetom in človeško stvarnostjo.¹⁰ Prvi vmešča duhovni svet v neposredno nasprotujoče odnose s stvarnostjo, pri čemer je moralna obveza vernika, da spreminja posvetni svet v skladu z besedami iz Biblije. V takšni veri pomen in smoter človekovega življenja izhajata iz transcendenčnega, abstraktnega in vsemogočnega Bitja, ki je ustvarilo veselje in usmerja njegovo zgodovino.¹¹ Drugi je podoben prvi vrsti vere v tem, da predpostavlja obstoj Boga, vendar pa se razlikuje v tem, da si njegovo navzočnost zamišlja samo v obstoju ritualov in obredov, ki jih izvajajo duhovniki in menihi v verski skupnosti. Če so pri prvem načinu odnosi med duhovnim in posvetnim svetom soočeni (konfrontirani) po svoji naravi, pa drugi način enostavno priznava nepremostljiv prepad med obema svetovoma, pri čemer je vera človekova zasebna stvar, tako da omejuje pomen vere na življenje v okviru cerkve in samostana. Tretji način pa nasprotno zanikuje obstoj nasprotja med duhovnim in posvetnim svetom; v bistvu spreminja bogove v človekove služabnike, ki pomagajo uresničevati *bok* (srečo) na tem svetu. Četrty način gre še naprej in zavzame stališče, da posmrtno življenje in bog nimata posebnega pomena in zato na svoj poseben način zavračata soočenje med posvetnim in duhovnim svetom.

Med vsemi štirimi načini bi lahko samo prvega označili kot nekakšno »ideologijo«, ki ima mobilizacijsko moč nad družbo. Prav tako je očitno, da navadno obstajajo različni pogledi drug ob drugem v katerem koli času v družbi. Koreja v tem ni bila izjema, toda v primerjavi z drugimi državami zunaj severovzhodne Azije je bila za Korejo značilna odsotnost prvega načina. V korejski tradicionalni veri ni obstajal pritisk ali gorečnost po preseiganju človeških možnosti ter njihovem podjarmljenju in preobrazbi v skladu z božjo voljo.¹² V svetovnem nazoru korejskega šamanizma, ki je zgodovinsko izvirni način zasnove, obstoječe pred prihodom budizma, konfucinizma in kasneje krščanstva, bog ni bil središče sveta, ki bi bil oblikovan po vnaprej zamišljenem svetu. Šamanizem ne priznava transcendenčnega stanja človekovega obstoja. Za njegove vernike je

¹⁰ Ivan Vallier, *Catholicism, Social Control and Modernization in America* (New York: Prentice Hall, 1970).

¹¹ *The role of Christianity in the history of West Europe and some Latin American countries is a case in point.* Christopher Hill, *The Century of Revolution, 1603–1714* (New York: W.W. Norton & Company, 1980); Jorge Larraín, *The Concept of Ideology* (London: Hutchinson, 1979); Brian Smith, *The Church and Politics in Chile* (Princeton: Princeton University Press, 1982).

¹² Choi Jong-Ho, *A Society without Ideology: Its Origin and Structure*, Gyegan Sasang, 1989, str. 15–18.

pomembno predvsem življenje na tem svetu. V šamanizmu v bistvu namesto da bi človek služil Bogu, obstoj bogov pomaga človeku doseči *bu* (blagostanje), *su* (dolgo življenje), *ja* (moško potomstvo) in *kwi* (čast, dostojanstvo).¹³ Na podoben način šamanizem ne postavlja dihotomije duha in telesa, pri čemer je prvi bližji Bogu in vzvišen nad slednjim. Namesto tega predpostavlja, da je prišel človek na svet kot sestavni del narave in da so vse človeške sposobnosti bistvene za izoblikovanje posameznika.¹⁴ Šamanizem nima dihotomne, konfliktna zamisli tega sveta nasproti drugemu svetu, telesa nasproti duhu.

V Koreji šamanizem obstaja poleg različnih ver in dejansko uspeva hkrati z njimi. Pokazal je izredno prožnost, sposobnost preživetja kot prevladujoč način konceptualizacije navkljub stalnemu vpadanju tujih ver. Strpnost za verske razlike in v mnogih primerih hkratna privrženost, brez zapostavljanja, različnim veram je zares izjemna. To sta omogočila deloma udomačevanje in združevanje, zaradi česar so vere, »uvožene« iz tujine, prevzele šamanistično prevzetost s tem obstoječim svetom. Ali kot v primeru konfucianstva in taoizma, ko so bile »uvožene« vere prav tako prevzete s totranskim življenjem kot korejski domači šamanizem. Pripadajoč »podobni« vrsti v tem smislu, da nista postavljalta človeka v položaj, ki bi bil osredotočen okrog Boga, konfucianizem in tasizem nista potrebovala dolgega in težavnega združevanja s šamanizmom, preden ju niso spoznali in razumeli korejski ljudje.¹⁵ Udomačevanje in združevanje budizma ter pozneje krščanstva sta bila težavnejša, ker sta pridigala individualno odrešitev, vsebovala univerzalistično etiko in prepričanje ter predpostavljala duhovni svet, drugačen od posvetnega sveta, če že ne v neposrednem nasprotju z njim.

Kakor koli že, izpostavljena združitvenemu propadanju v Koreji, sta budizem in krščanstvo izgubila vsakršne univerzalistične težnje, ki sta jih imela, odkar sta bila prvič vpeljana v Korejo. Budhisattva iz budizma je tako sedaj samo še eno božanstvo v šamanističnem svetu, ki ga Korejci z molitvijo prosijo za dosego sreče (bok) na tem svetu. Budizem je moral spustiti svoje onostranstvo in opustiti svoj nauk o samoopovedovanju, da ga je sprejelo šamanistično korejsko ljudstvo. Krščanstvo ni bilo nobena izjema.

Bolj etični sistem kot vera je novokonfucijanstvo postalo državna ideologija dinastije Yi (1392–1910), ponazarjajoč tu sistem prepričanja, ki je bil osredotočen na totransko življenje, ki ga je častil. Konfucianizma ne zanima posmrtno življenje; ali natančneje, res da priznava obstoj duhovnega sveta, toda preprosto verjame, da je dolžnost človeških bitij vzpostaviti sožitje med ljudmi v totranskem življenju. S takšnim ciljem konfucijanstvo teži k vladavini človeka, ki je dosegel in izboljšal osebne vrline. Usmerjen je k temu svetu, ne k naslednjemu. Še več, konfucijanstvo daje pomen in smisel človekovemu obstoju edino v okviru medosebnih odnosov na tem svetu. Tu torej ne obstaja nedružbena zamisel človeka kot razumnega in neodvisnega bitja. Človek je vedno relacijsko bitje s

¹³ Yu Dong-Sik, *Shamanism and Korean Culture*; Seoul: Hyondae sasangsa, 1978); Choi Gil-Sung, *Shamanism of Korea*; Seoul: Hyongsol chulpansa, 1981).

¹⁴ Hahm Pyong Choon, *Shamanism: Foundation of the Korean World-View*, in Lee Hongkoo, Yang Seung Doo, Jon Byongje, and Hahm Chaibong, eds, *Korean Jurisprudence, Politics, and Culture (A Collection of Essays and Articles of Late Hahm Pyong Choon)* (Seoul: Yonsei University Press, 1986), pp. 318–320.

¹⁵ Hahm Pyong-Choon, *Religion and Law in Korea*, in Lee, Yang, Jon, and Hahm, eds., str. 157–165.

praviciami in dolžnostmi, opredeljenimi v partikularističnem okviru v skladu z njegovimi družbenimi vlogami in položajem v hierarhični ureditvi ter asimetrično spleteno mrežo družbenih odnosov. Človek ni nek neomejen subjekt. Njegovo razumevanje je funkcionalno na podlagi izvrševanja vlog glede na razmere in upoštevanja posebnih pravil vedenja in delovanja glede na njegov položaj.¹⁶ Vseh pet glavnih načel se nanaša na medosebne odnose v tem posvetnem življenju. Nobeno se ne ukvarja z odnosi med človekom in Bogom.¹⁷

Konfucianizem je po besedah Hahma Pyong Choona »antropocentrizem«. S prevzemom konfucijanstva kot državne ideologije je dinastija Yi »dejansko ustvarila nekakšen 'idol'. Nastal je nekakšen absolut iz posvetnega življenja. Korejci so zagotovo postavili posvetni pojav v absolut, 'absolutizirajoč tako relativno'. Za Korejce to ni (bil) transcendenčni in neomejen Bog, ki je zasedel suvereno mesto v življenju, pač pa človeška naklonjenost, človek sam.«¹⁸ In s postavljanjem posvetnega sveta, organiziranega po petih glavnih načelih kot naravnega človeškega reda, je konfucijansto pozitivno uveljavilo to, kar je značilno za posvetni svet, tj. hierarhični red.

S tem ne trdimo, da ni bilo nobenih sprememb v korejskem kulturnem in verskem okolju in da se je konfucijanstvo obdržalo v modernem času nedotaknjeno kot dovršen etični sistem. Nasprotno, to se ni zgodilo. Modernizacija in vzpostavljanje industrijske družbe sta močno oslabila moč petih temeljnih načel konfucijanstva kot sedanjega zakonika etičnega vedenja v vsakdanjem življenju za navadne Korejce. Podobno je sistem razširjene družine razpadel v veliko število družinskih celic. Toda to, kar je pomembno, je preživetje antropocentrizma in rodovnosti kot opredeljujočih značilnosti korejske kulture. Gojitev konfucijskih osebnih vrlin in moralnega vzgajanja je ideal, ki ga je težko uresničevati v industrijski družbi. Zdi se, da se je njihov pomen v vsakdanjem življenju mnogo Korejcev zmanjšal. Toda celo po zrušitvi vsega posebnega konfucijanskega učenja sta antropocentrizem in rodovnost ostala nedotaknjena kot okvir osmišljanja sveta in dajanja pomena življenju.

Za Korejce je vera še naprej nedvomno stvar zasebnega nagnjenja in jo uresničuje doma, v samostanu in/ali cerkvah, da bi dosegli *bok* na tem svetu. Različne vere v Koreji, na katere je močno vplival in jih povezal svetovni pogled šamanizma in konfucijanstva, niso postavile duhovnega in posvetnega področja človekovega življenja v neposredno nasprotujoče odnose. Če obstaja kakšen prevladujoč pogled, potem je to nazor, ki spreminja bogove v človekovo sredstvo za dosego posvetnih ciljev. V šamanističnem svetu bogovi služijo ljudem. V humanističnem konfucijanskem svetu pa sploh ni dobro razvita sama zamisel boga. Obstaja samo sistem etike, ki pozitivno uveljavlja stanje posvetnega sveta. Zato se ni treba čuditi, da moderna Koreja, večreligiozna družba, ni nikoli doživela izkušnje verskih sporov in verskih vojn. Odsotnost verskih konfliktov v večreligiozni družbi samo potrjuje odpornost konfucijanskega antropocentriz-

¹⁶ Hahm Chai-Bong, *Geundae sasangui haechaewa tongil han'gukui jongchi isang*, v: Kim Yong-Ok, ed., *The Unification of the Three Kingdoms and Korea*: Seoul: Tongnamu, 1994, str. 462-463.

¹⁷ Donald S. MacDonald, *The Koreans: Contemporary Politics and Society* (Westview Press, 1990), str. 69.

¹⁸ Hahm, *Religion and Law in Korea*, str. 169.

ma, kakor tudi moč šamanizma, da oslabi, če že ne uniči, misijonarski značaj tujih ver med njihovim udomačevanjem in stapljanjem.

Takšne kulturne težnje odvezemajo Koreji en temelj za organiziranje politične družbe, tj. Cerkve nasproti Državi, verskih idealov nasproti posvetni stvarnosti. V antropocentričnem kulturnem okolju Koreje vere nimajo moči, v bistvu legitimnosti za politično mobilizacijo ljudstva in organiziranja naroda in prednostnih javnih zadev. Celo tuje vere so izgubile svojo transcendenčnost, ko so se vpletle v udomačevanje in združevanje, in niso več sposobne ponuditi utopijo, ki je različna od tega sveta in v nasprotju z njim. Z odvzemom vizije, ki presega posvetno stvarnost, vere v Koreji nimajo več sposobnosti za proizvodnjo kolektivnih spodbud, na katerih so lahko zgrajene množične organizacije. Krščanstvo, najnovejša uvožena vera, za katero bi pričakovali, da bo njen misijonarski značaj preživel dlje od drugih, no, nobena izjema. Krščanski družbeni aktivizem je še naprej omejen na majhno skupino krščanskega prebivalstva.

Enodimenzionalnost in redukcionizem

Še več, konfucianizem je izpeljal svojih pet glavnih načel iz, kot je bilo zaznati, naravnega reda, to je družine, in prenesel takšne norme in načela vedenja na širša področja človekovega obstoja (npr. državo in meddržavni sistem) brez mnogo sprememb. To je, načela, ki naj bi upravljala politične odnose na ravni države in meddržavnega sistema, so bila spoznana kot enaka normam in načelom, ki naj bi uravnavala odnose v družini. Tako je monarh za državne uradnike in podložnike to, kar je oče (*ali bi moral biti*) za sina, prijazno (*in*) in usmiljeno (*ja*) bitje. Podobno morajo biti državni uradniki in podložniki takšni, kakršen je sin do očeta, sinovski (*hyo*) in ubogljivi (*kong*).

V konfucijanstvu je politična avtoriteta podobno izpeljana iz najbolj temeljne naravne in moralne ureditve, to je družine. Odnos med očetom, materjo in sinom je odnos asimetrične vzajemnosti in vsak istoveti svoje interese z interesi celotne družine. S takšno zamislijo interesov, po kateri je v oče odgovoren za izvrševanje avtoritete nad sinom, s čimer je postavljena tudi obramba in razvijanje interesov celote, je očetovemu delovanju naravno zagotovljeno spoštovanje in odobravanje drugih članov družine. Politična avtoriteta vladanja obstaja samo na drugačni ravni, to je državni; vendar pa sta njena narava in vloga dejansko enaki, kot je avtoriteta očeta do družine. Tako mora biti polna naklonjenosti in uvidevnosti; usmerjena mora biti k blagoru celote.

S spremembo konfucijanstva v izvorno lokalno kulturo in postavitvijo velikega cilja preobrazbe dinastije Yi v »majhno« Kitajsko (*junghwa*) so Korejci sprejeli tudi enodimenzionalni in »redukcionistični« pogled na človekovo življenje, kakršen je obstajal v konfucijanstvu. Politične norme in načela na ravni države so izpeljali iz odnosov v družini. Celo načela, ki naj bi urejala odnose med Kitajsko in njenimi majhnimi sosedi v meddržavnem sistemu, so podobno povzeli iz tistih, ki urejajo harmonične odnose med starejšimi in mlajšimi brati. Osebnostne vrline prijaznosti (*in*), poštenosti (*ui*), spodobnosti (*ye*), uvidevnosti (*j*); vrline otroškega spoštovanja in bratovske ljubezni v družini (*hyojae*); in načelo vdanosti (*chung*) in iskrenosti (*sin*) za politično skupnost so bila vsa obravnavana kot ena in ista naravna ureditev, in od tod je izviralo tudi sklepanje, da je bil

samo človek, ki je bil privržen svojim staršem, sposoben vdane privrženosti vladanja.¹⁹

Enodimenzionalni pogled, ki predpostavlja obstoj enotnega naravnega zakona, po katerem so bila človeška življenja na ravni družine, države in meddržavnega sistema organsko urejena, še pospešuje »redukcioniistični« pristop k družbenim problemom. Konfucianizem je prepričan, da se ustrezno upravljanje družine (*jaeka*) začne z gojitvijo osebnih vrlin in moralno vzgojo (*susin*) družinskih poglavarjev in njenih članov; in da se vodenje dežele (*chiguk*) ter vzdrževanje miru na svetu (*pyongchonha*) začne s sposobnostjo učinkovitega vzdrževanja in upravljanja moralne skupnosti družine. To je, vladar naj bi se naučil ljubiti politično skupnost in posvetil svoje življenje njeni blaginji na enak način, kot je oče ljubil svojo družino in bil pripravljen žrtvovati se zanjo samo z gojenjem osebnih vrlin in moralno vzgojo. Osebno gojenje vrlin (odlik) in moralno vzgajanje sta bili zahtevi za vodenje politične skupnosti. Z njimi bi se vladar lahko naučil krotiti pohlep po oblasti in spremenil samega sebe v sredstvo javne volje (*minsim*).

Enodimenzionalni pogled na človekov obstoj in posledični »redukcionizem« v pristopu k reševanju problemov, sta dodatna dejavnika, ki otežujeta organizacijo družbenih konfliktov v sodobni Koreji. Tu še vedno obstaja kulturna težnja po poudarjanju osebne in moralne vzgoje kot načinov preobrazbe politične skupnosti in gradnje demokratičnih institucij. Sprememba je le v vsebini moralne vzgoje. Moderni Korejci zahtevajo za vsakega posameznika, da vzgaja svoj občutek državljanske dolžnosti in goji participativno kulturo. Vsebina moralnega vzgajanja se je spremenila od konfucijanske prijaznosti in poštenosti k modernemu državljanstvu. Toda večji poudarek na preobrazbi zavesti (*uisik gaehyok*) kot na graditvi organizacije še naprej ostaja značilnost korejske kulture. Sredstvo, ki naj bi prispevalo k družbeni preobrazbi in utrditvi demokracije, je v nekem smislu pravšno. Brez preobrazbe korejske politične kulture v razvito participativno kulturo in Korejcev v dejavne državljane je preobrazba institucionalnega okolja z utrditvijo demokracije obsojena na neuspeh. Demokracija zahteva vzpostavitev državljanske kulture. Brez državljana demokracija ni mogoča. Toda prav tako je res, da je demokracija zgrajena na organizaciji in zato je bilo tragično, da poudarjanja zavesti ni spremljala podobna pozornost do organizacije. Problem je bil v tem, da so Korejci razumeli gojenje državljanskih dolžnosti drugače kot na Zahodu. Korejci so mu dali posebno konfuciansko reinterpretacijo. Zahodna ljudstva so vzgojila duh državljanskih dolžnosti s sodelovanjem v zvezah z drugimi bližjimi ljudmi. Korejci pa nasprotno razumejo *uisik gaehyok* v poglobljenih osebnih etičnih okvirjih, kot individualno zadevo, v mnogočem podobno prebujanju k pravemu načinu življenja, kot ga preizkušajo konfucijanski učenjaki z gojenjem vrlin. Dejansko je dediščina konfucijanstva pogosto spodbujala Korejce k iskanju rešitev za politične konflikte v moralnem samovzgajanju tistih na vrhu družbenopolitične hierarhije. To, je bilo usodno za demokracijo. To kar je korejska družba potrebovala za gradnjo demokracije, je bila množična organizacija, ki naj bi oblikovala in povezovala

¹⁹ Bu Nam-Chol, *The Ideological Policy to Maintain Monarchical Power in Yi Dynasty: Its Major Characteristics*, članek pripravljen za konferenco Korejskega združenja za politične vede (maja 1991), str. 1-5.

konfliktne interese posredniških skupin in razredov ter nadzorovala zlorabo državne oblasti. Namesto tega je neposredno vskočila v problem moralnega vzgajanja vladajočih elit in zaobšla težavno nalogo organiziranja posredniških skupin. Korejci so potrebovali organizacije za zaščito njihovih interesov pred državo, toda namesto tega so skušali doseči hitro prosvetlitev vladajočih elit in upali na njihovo samovzgojo.

Še več, kot smo že omenili, je človek po konfucijanski opredelitvi intersubjektivno bitje, postavljeno deloma v trdno spet ali vzajemno prepletajoč se položaj z drugimi ljudmi. To pomeni, da je posameznik pojmovan z vidika posebne vloge, ki jo izvršuje, in posebnega položaja, ki ga ima v družbenih mrežah. Pojem »družben«, kot je uporabljen tu, seveda pomeni tisto emocionalno družinsko vez in ne nekakšno abstraktno entiteto, kot so razredi. Pojem »družben« predstavlja tako ljudske mreže čustev, ki so konkretna in globoko osebna. Takšna družinskost je prešla v moderno Korejo kljub dejstvu, da je industrializacija hitro uničila strukturo razširjene družine. Ali bolje, družinskost je okrepljena prav zaradi uničenja čustvenega sveta razširjene družine. Pomanjkanje varnosti razširjene družine je moderne Korejce usmerilo k iskanju šolskih vezi (*bakyon*), krvnih vezi (*hyolyon*) in regionalnih vezi (*jiyon*) v prizadevanju po novi graditvi udobnih, varnih in zaupljivih koncentričnih krogih osebne naklonjenosti. Gradnja čustvenih koncentričnih krogov je skrajno nujna zadeva za Korejce, ker ne poznajo drugih načinov za svojo samoopredelitev.

Poudarek na osebnih vezeh seveda ovira razvoj horizontalne organizacije, ki je utemeljena na družbenogospodarskih cepitvah. Razširjeni emocionalni koncentrični krogi, ki pogosto obdajajo posameznike iz različnih razrednih okolij, nudijo utvaro, da je Koreja relativno odprta družba. To preprečuje alternativne načine samoprepoznavanja (npr. proletariata), medtem ko hkrati krepi že omenjeno težnjo po uveljavitvi osebnih odgovorov na v bistvu sistemske probleme. Korejci ponujajo osebno gojenje vrlin kot odgovor na problem organizacije, oblasti in avtoritete na državni ravni. Tako poskušajo spremeniti družbeni red z razpršenimi, visoko etičnimi prizadevanji, kar je praktično neizvedljiva naloga.

»Drugi najslabši« Svet

Koreja iz leta 1994 ni plodna zemlja za kvašenje razredne politike in gradnjo horizontalnih družbenih institucij. To je deloma zasluga zapuščine konfucianizma. Neuspeh levih ideologij v Koreji ima seveda tudi novejšo zgodovinske vzroke. Dejansko je bilo obdobje v moderni Koreji, ko je imela prej »levica« kot »desnica« ideološko prevlado. V takojšnjih poosvobodilnih letih (1945–1950) so bili mnogi desničarji politično diskreditirani zaradi omadeževanosti z njihovim preteklim sodelovanjem z japonskimi kolonizatorji. V nasprotju s tem je imel socializem nacionalizem na svoji strani. Zaradi zavzetja nekompromisnega bojevitega stališča proti imperialni Japonski v 30. letih, se je lahko sklicevala na nacionalistične simbole in mite pri mobiliziranju množic. Socialistična retorika in ideje so imele tudi široko javno poslušalstvo v družbi, prizadeti z revščino. Problem distributivne pravičnosti in zemljiška reforma sta bila »prednostna

problema« v političnih razpravah v poosvobodilnih letih.²⁰ V takšnih razmerah je »levica« dejansko izstopala kot sila, ki bi lahko obnovila korejsko zgodovino in uresničila ideal narodne neodvisnosti in družbene pravičnosti. Poosvobodilno obdobje je bilo obdobje radikalizma.²¹ Socializem in nacionalizem sta se povežala in okrepila drug drugega v moči mobiliziranja korejskega ljudstva.

Takšne drzne in bojevite levičarske politične sile seveda niso preživele poosvobodilnih let. »Levica« razvojnih desetletij (od 1961) je predstavljala bistveno drugačno silo. Čeprav so se strukturna nasprotja in protislovja kapitalizma poslabšala zaradi hitre rasti, pa »levica« v razvojnih desetletjih ni uspela razširiti svoje množične baze in je ostala ideološko in organizacijsko razcepljena. Javna predstava o socializmu se je radikalno spremenila po letu 1950. Velika pričakovanja in upanja množic, ki jih je vzbujala »levica« v poosvobodilnih letih, so izginila, zamenjalo pa jih je splošno nezaupanje in sovražnost do socialističnih idej.

Malo je držav na svetu, ki so doživele takšno radikalno in nenadno preobrazbo v ideologiji. Država je prešla iz ene skrajnosti v drugo v petih letih po osvoboditvi od Japonske leta 1945, ideološki prazni prostor, ki ga je povzročila smrt levičarske ideologije, pa so hitro zapolnile tradicionalne vrednote in surovi protikomunizem. Že omenjeno preživetje konfucijanskega pogleda na svet je imelo, z drugimi besedami, dva različna vzroka. Prvič, konfucijanski pogled na svet je ponujal emotivni svet medosebnih vezi, ki so jih Korejci tem bolj cenili, čim bolj se je družba spreminjala v hladno neosebno kapitalistično mrežo. Drugič, ideološka paradigma, ki bi lahko ponudila alternativno vizijo za prihodnost, to je marksizem, je bila po letu 1950 popolnoma razvrednotena kot način politične analize in razprave.

Politični šok, ki je zrušil legitimnost marksizma, je bil tragična izkušnja korejske vojne.²² Vojna je uničila predstavo o socializmu kot sredstvu miru in pravičnosti²³; upravičila je okrepitev že preveč razvitih državnih aparatov prisile, tezo da je povzročila stalno izredno stanje; razstavila socializem in nacionalizem; in postala katalizator za vzpostavitev gospodarstva, ki je bilo zasnovano z ameriško pomočjo.²⁴ Pomoč naj bi okrepila državno avtonomijo in sposobnost nasproti družbenim skupinam z zagotavljanjem materialnih virov, ki jih niso nadzirale societalne skupine in sile ter niso bili odvisni od njih. Še več, duh izdaje, ki so ga množice občutile do levece, je zdaj izkoristila država, da bi zatrla vse vrste levičarskih gibanj. Javnost je tako dejansko izgubila sposobnost razločevanja komunizma od naprednejših in demokratičnih ideologij socialne demo-

²⁰ O zamislih prednostnih problemov gl. Albert O. Hirschman, *Journeys Toward Progress* (New York: Doubleday, 1965), Part II.

²¹ Bruce Cumings, *The Origins of the Korean War: Liberation and the Emergence of Separate Regimes, 1945–1947* (Princeton: Princeton University Press, 1981).

²² Son Ho-Chul, *The Korean War and the Ideological Terrain: The State, Ruling Coalition, and Ideology*, in Son, et. al, *The Korean War and the Structural Change in North and South Korea*; Seoul; 1991, str. 1–27.

²³ Chang-Mi-Seung, *The Occupation Policy of North Korea during the Korean War, v: The Understanding of the Korean War*; Seoul: Yoksa bipyongsa, 1990, str. 170–203.

²⁴ Anne O. Krueger, *The Developmental Role of the Foreign Sector and Aid* (Cambridge: Harvard University Press, 1979).

kracije.²⁵ Sprejemala je trditev, da bi morali biti »izgredi« političnega tekmovanja odpravljeni zaradi zavarovanja krhke »liberalne demokracije«. Mnogi so tudi zamenjali samo izražanje družbenih konfliktov s politično nestabilnostjo, ki bi lahko spodbudila možnost novega vdora iz Severne Koreje.

Kričeča protikomunistična ideologija ali »mentaliteta«, ki je izšla iz vojne, je zožila korejske sposobnosti za razvijanje novih demokratičnih vrednosti in idealov. Pripomogla je tudi k državnemu načrtovanju nadzora nad družbenimi konflikti in izključitvi novo nastajajočih družbenih skupin iz različnih političnih aren.²⁶ Z drugimi besedami, avtoritarne težnje, svojstvene korejski konfucijanski dediščini, so se radikalno okrepile med korejsko vojno. Celotna javnost je bila prežeta z nezaupanjem in sovraštvom do komunizma, kar je zožilo njeno sposobnost, da bi se razumsko ukvarjala z distribucijskimi problemi. To je bilo tisto pomanjkanje razločevalne ideološke sposobnosti, ki je dopuščala državi, da je izključila problem relativnega pomanjkanja s političnega dnevnega reda v razvojnih desetletjih. Razvojna država je zatirala vse družbene sile, ki so dvomile o njeni prednosti in strategiji ter jih opisovala kot »peto kolono«, ki pomaga severnokorejskemu režimu. Družba je medtem izbrala diktaturo kot drugo najslabšo možnost za politično nestabilnost, ki bi lahko sprožila novo vojno na korejskem polotoku.

Država in družba v Koreji sta pogosto preveč izpostavljali sam politični konflikt kot nestabilnost režima in kot kritično odpiranje sovražnemu zunanjemu vdoru. Mnogi so v avtonomni ljudski organizacijski kampanji zaznali mobilizacijsko politiko, ki jo je uporabljal komunizem za prisvojitve moči in oblasti. Strah pred komunistično vladavino ali enostavno samo vojno je povzročil, da so številne skupine ljudi omejile svoje politično delovanje. Država si je medtem nakopičila še več moči in zavestno izrabljala vojaške razmere za zagovarjanje svojega nauka o »prvenstvu varnosti«. Nadaljevanje ideološke polarizacije in vojaške sovražnosti med Severno in Južno Korejo je tako okrepilo učinke korejske vojne. Ideološka manjšina je tako bežala z enega področja na drugo ali pa je bila nasilno zatrta. Nadaljevanje sovražnosti in utrditev režima sta potekala hkrati in medsebojno krepila ter ideološko poenotila tako Južno kot Severno Korejo.

Potem je po tridesetih letih prišlo do šoka zaradi konca hladne vojne. Obdobje glasnosti in perestrojke se je pokazalo najprej kot razširitev ideološkega okvira v Koreji in pomoč prizadevanjem političnih aktivistov za spremembo represivnih aparatov države. V povezavi s pojavom povojne generacije kot ključnega oblikovalca javnega mnenja v korejski družbi je konec hladne vojne povzročil psihološko sprostitev korejskega ljudstva in zmanjšal prepričljivost stare protikomunistične retorike in propagande. Vendar je bila sprememba samo del-

²⁵ K. W. Kim, »Ideology and Political Development in South Korea, *Pacific Affairs*, let. 38, št. 2 (1965), str. 164–176; Kim Hak-Jun, *Political Culture of Liberation and National Division, v: The Tradition and Change in the Korean Society*; Seoul: 1983, str. 307; Kim Kwang-Woong and Choi Myong, *Democratic Political Consciousness and State Ideology*, v: Kim, ed., *Theories on Electoral Politics of Korea*; Seoul: Nanam, 1990, str. 430.

²⁶ Kim Byung-Kook, *Dynamic of National Division and Revolution: The Political Economy of Korea and Mexico*; Seoul: 1994; No Jae-Bong, *Ideology and Practice*; Nokdu, 1985; Lee Hong-Ku, *Anti-liberal Democracy and Korean Political Culture*, v: *Change and Development of the Korean Society*; Seoul: Byommunsa, 1985.

na. Če je stari protikomunizem začel izgubljeni prepričljivost, pa je nova vrsta protikomunizma pognala globoke korenine v družbi. Glavni problem za levico v Koreji je bil način, kako se je hladna vojna končala. Vzhodna Evropa je preizkusila mirne revolucije, ki so končale diktaturo komunističnih partij. Novice o moralnem razkroju in gospodarskem propadu komunističnih družb so pokazale mnogim »premoč« kapitalizema, končni propad sovjetskega imperija pa je postal simbol »vdaje« komunističnih revolucionarnih idealov. To je bil tragičen preobrat zgodovine za levico v Koreji. Propad komunizma je zelo otežil delavskim aktivistom dela pri razvijanju množičnih organizacij in vzgajanju razredne zavesti, kajti ideološka alternativa kapitalizmu ni bila več jasna in razvidna niti aktivistom.

Konec hladne vojne je skratka zagotovil ideološko priložnost kot tudi izziv za delavski sektor v Koreji. Dopustil mu je preizkus z novimi idejami in strategijami z razrahljanjem pritiskov protikomunizma. Konec hladne vojne je sprožil tudi dvome o ciljnih bojih, ki so jih aktivisti uporabljali za mobilizacijo članstva. Tako je konec hladne vojne razširil ideološki prostor delovanja delavskega razreda, odpravil pa je tudi nekoč razumljiv in jasen cilj, s katerim so aktivisti lahko mobilizirali delavce in s katerimi so se lahko nekako prerinili skozi nemirno in sovražno politično okolje. Delavsko gibanje je npr. po letu 1987 postalo še bolj razcepljeno glede ciljev političnih bojov, čeprav je dobilo priložnost za utrditev in razširitev svoje organizacijske baze.

Neorganizirana politična družba

V korejskem kulturnem okolju so številne strukturne in ideološke cepitve, ki so poganjale in vodile moderno zgodovino zahodne Evrope k množični demokraciji, izgubile moč delitve in mobilizacije družbe v opozicijski blok ljudi. Kulturno okolje je preprečilo strukturi cepitev in se izrazilo v konkretni množični organizaciji. V primeru religij npr. problem ni v tem, ali so Korejci verno ljudstvo ali ne. So globoko verni, in razcvet budističnih samostanov, krščanskih cerkva in tristo ali več verskih ločin v Koreji je pojav, ki ga je nek znanstvenik označil kot preobrazbo Koreje v »veleblagovnico religij«,²⁷ kar samo potrjuje, kako verni so Korejci in kako je psihološko težko nositi breme industrijske preobrazbe.

Toda Korejci so verni na poseben način. Dejansko antropocentrični po svojem svetovnem nazoru so Korejci nenaklonjeni prenašanju verskih prepričanj in občutkov v posvetni politični svet, ki lahko povzroči spore z veliko človeškimi žrtvami. Prav tako poskušajo postaviti vrednosti tostranskega sveta nad zadeve onostranskega in v bistvu spreminjajo bogove v sredstvo za doseganje *bukwiyonghwa* (veličanstvo bogastva in časti) na tem svetu. Korejske vere nimajo želje po preseganju, nasprotovanju, osvajanju in preobrazbi posvetnega sveta. Nimajo torej vizije prihodnosti, ki je v nasprotju z dano posvetno stvarnostjo. Takšno pomanjkanje transcendenčnega nasprotja odvzema korejskim veram sposobnost organiziranja politične družbe.

²⁷ Yun Yi-Heum, *National Religions: The Responses of National Religions toward social Change, v: Social Change and Religion in Korea*; Seoul, 1987; Yun Yi-Heum, et.al, *Religions of the Koreans*; Seoul: Jongeumsa, 1987.

Nasprotno, to, kar odvrča organizacijo razrednega boja, je ideologija protikomunizma. Razred kot osnova za organiziranje politične družbe in marksizem kot način političnega diskurza sta bila popolnoma diskreditirana po treh letih korejske vojne. Levica je povzročila nepremostljivo krizo legitimnosti sama sebi tako, da je neposredno nasprotovala korejski kulturi. Levica je porušila temeljno pravilo antropocentričnega sveta z istovetenjem izboljšave človeškega življenja na tem svetu kot prvenstvenega cilja politike, s tem, da je povzročila smrt in trpljenje milijonov. Večina Korejcev ni mogla videti kakršne koli vrednosti v ideologiji, ki je bila pripravljena žrtvovati milijone človeških življenj za nekakšno utopijo. Dejansko, če njena gradnja zahteva množično človeško žrtvovanje, je niso mogli imenovati utopija: to je bila enostavno politična ureditev, ki je nasprotovala človeški etiki ali morali (*inryun*), kot so jo razumeli Korejci.

Še več, levica je nasprotovala korejskemu nacionalizmu s prečkanjem 38. vzporednika in sproženjem vojaškega vdora k svojim bližnjikom, Korejcem. Vojna je porušila povezavo, ki je obstajala med nacionalizmom in marksizmom v Koreji pred letom 1950. Razdružitev je bila ostra in trajna, zlasti ker je bil nacionalizem kot ideologija v Koreji pojmovan v etnično sorodniških okvirih. Nacionalizem je moderen pojav tako na zahodu kot na vzhodu. Upoštevač zgodovinsko nepretirnost Koreje, ki je neodvisna politična tvorba več kot tisoč let, in upoštevač dediščino konfucijske družinskosti, so si Korejci iz 20. stoletja seveda lahko svoj narod predstavljali samo na osnovi zamisli o etniji, konkretni zgodovinski tvorbi, ki je bila znana vsem Korejcem. V korejskem jeziku sta zamisel naroda (*minjok*) in etnije (*jok*) praktično neločljivi in zamenljivi. Korejci so enostavno povezali pojma ljudstvo (*min*) in etnija (*jok*) v predstavi njihovega naroda in zanje je zamisel *jok* sorodniška tvorba, ljudstvo, ki ima skupne prednike (izvor), skupne krvne vezi. Korejci si v določenem smislu predstavljajo modernost prek predmodernosti, zamišljajoč si narodno skupnost prek predmoderne družinskosti (sorodništva).

Zato je imel zločin, ki ga je zagrešila levica, ko je povzročila vojno, poseben pomen v Koreji. Sprožila je vojno proti svoji Družini, dejanje, ki ga niso mogli odpustiti v svetu konfucijanstva. Kriza legitimnosti je bila v bistvu dvovrstna. Levica se je pokazala za nehumano (*ban-inryun*) v politični družbi antropocentrizma. Prav tako je bila nebratovska v družinskem svetu. In s takšno zamrznjeno predstavo v zavesti navadnih Korejcev je bila politična usoda levice za vselej zapečaten. Levica ni mogla nikoli več okrepiti svoje moči. Odtlej je bila izolirana od ostale politične družbe in vsak poskus njenega preustroja v politično silo, kakor koli šibek je bil, je sprožil besen napad desnice. Večina Korejcev je navadno podpirala ali pa je vsaj ostala neopredeljen opazovalec histeričnih odzivov na pogosto omejene izzive levice.²⁸ V bistvu je celo sporno, ali je v Koreji sploh obstajala levica, ki bi jo lahko označili kot politično »silo«.

V resnici je razdružitev marksizma od nacionalizma oslabil položaj levice, tako da je postala »imaginarni sovražnik«. Po letu 1950. se ni nikoli mogla razviti v politično silo, ki bi bila dovolj močna in čvrsto utemeljena na množični osnovi. Nikoli ni dosegla politične moči, ki bi spodbijala *status quo*. Takšen

²⁸ Kim Byung-Kook, *The Amorphous Civil Society and Factionalism o Party Politics: A Note on the Korean Culture of the Era of National Division*, v: Han Bae-Ho, et. al, *Capitalism and Democracy in Korea*; Seoul: Bopmunsu, 1991, str. 221–240.

položaj političnega propada in nazadovanja seveda ne pomeni, da cepitev na levo in desno ni bila pomembna v politiki povojne Koreje. Levo kot konkretna politična tvorba ni bila nikoli v položaju, da bi preoblikovala narodni obstoj in obnovila politični diskurz, vendar pa je bila namišljen sovražnik ali živi duh, ki je imel moč preganjati Korejce in preoblikovati njihovo zgodovino. Duh preteklosti je bil stalno klican nazaj, da bi preprečil razvoj razredne ideologije in omejil sredobežne težnje v enoviti družbi.

Skratka, nacionalizem se je v Koreji obnovil sam. Ni več povezan z marksizmom in se še vedno razhaja v okviru sorodniških etničnih zamisli in razprav. Takšen nacionalizem ima zares moč mobiliziranja države in družbe, ko nastopi mednarodna kriza in je zunanji sovražnik jasno ugotovljiv. Nacionalizem brez »podpore« drugih ideologij pa nima konkretnega programa delovanja in posebne vizije prihodnosti, ko politični problemi, s katerimi se sooči skupnost, niso več meddržavni, pač pa znotrajdržavni. Tu je v bistvu nevarnost njegovega zoževanja na golo čustvenost brez jasnih ciljev v političnem boju in mobilizaciji. Nacionalizem zahteva »krvno transfuzijo«. Mora si sposoditi organizacijske strategije in politične teorije, preden se spremeni v ideologijo, ki lahko prenaša prihodnje alternative na sedanost.²⁹ Brez prenosa teorij in strategij je nacionalizem zgolj sistem simbolov, mitov in retorika, ki jo je lahko zlorabili za oviranje organiziranja delov družbe in njihovega izražanja interesov.

Zaton marksizma v Koreji je imel velike posledice tudi za regionalne cepitve. Osnovna os, na kateri je v Koreji organiziran strankarski sistem, je vera.³⁰ Toda korejski regionalizem je posebne vrste. Prvič, v nasprotju z regionalizmom, ki obstaja v pluralnih družbah zahodne Evrope³¹, ta ne izraža osnovnejših družbenih in ideoloških cepitev, kot so etnične, razredne in verske razlike. V pluralnih družbah je regionalizem posledica etničnih, razrednih in/ali verskih nasprotovanj, ki se ponavadi tesno pokrivajo z ozemeljskimi mejami. Teritorialna osredotočenost ljudi s posebnim etničnim izvorom, podobnim razrednim ozadjem in/ali versko naklonjenostjo je tam pobudnik regionalizma.

Koreja je bila drugačen primer. To je etnično enovita država: protikomunizem in antropocentrični svetovni nazor sta izločila marksizem in vere kot mobilizatorja politične podpore. Zato je regionalizem v Koreji neizrazit, brez konkretne organizacije in posebnega programa delovanja ter osredotočen na karizmatične voditelje. Dejansko je regionalizem v družbi s težnjo po samorazumeva-

²⁹ Za povezanost nacionalizma in »socialističnih« idej v Latinsko-ameriških državah ter njen vpliv na oblikovanje modernih množičnih političnih strank in interesnih skupin, glej Peter F. Klaren, *Modernization, Dislocation, and Aprismo: Origins of the Peruvian Aprista Party, 1870–1932* (Austin: The University of Texas Press, 1973); Charles Beuquist, *Labor in Latin America: Comparative Essays on Chile, Argentina, Venezuela, and Colombia* (Stanford: Stanford University Press, 1986).

³⁰ Kim Jin-Kuk, *The Reality of Regional Sentiments and their Remedies*, v: *A Psychological Analysis on Regional Sentiments*; Seoul, 1988, str. 79–101.

³¹ Za politiko v pluralnih družbah Zahodne Evrope, gl. Arend Lijphart, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration* (New Haven: Yale University Press, 1977); Kenneth D. McRae, ed., *Consociational Democracy: Political Accommodation in Segmented Societies* (New York: McClelland and Stuart, 1974); Val Lorwin, *Belgium: Religion, Class, and Language in National Politics*, v: Robert A. Dahl, ed., *Political Oppositions in Western Democracies* (New Haven: Yale University Press, 1966), str. 147–187.

nju kot rodovni (sorodniški) skupnosti nelegitimna podlaga za politično delovanje in organizacijo. Politične stranke, ki izhajajo iz neorganiziranih občutkov regionalizma, so dane v čudnem položaju zanikovalnega regionalizma kot legitimne podlage organizacije in poskušajo vsaj dajati vtis, da jih zanima premagovanje regionalnih čustev. Brez povezave z razrednimi ideologijami in verskimi razlikami je regionalizem v Koreji tudi nesposoben ponuditi sistematičen program delovanja. Politične stranke se ponavadi omejujejo na razpravo o razdelitvi ministrskih položajev in regionalno razdelitev naložbenih virov.

Sinkretičen zaton religij v Koreji in izguba legitimnosti levičarskih ideologij po vojni sta v povezavi z nastankom etničnega nacionalizma in preživetjem konfucijskega enodimenzionalnega pogleda na svet končno izoblikovala politično družbo, ki je organizacijsko neurejena na vmesni, posredni ravni. Korejska družba ni razdeljena in mobilizirana na osnovi verskih razlik in razredne razslojenosti. V Koreji torej v modernem času³² ne obstajata dva splošna temelja za organiziranje posameznikov v posredniške skupine, ne zato, ker bi bila enoverna in brezrazredna družba, pač pa zato, ker je njen poseben pogled na svet, podedovan od dinastije Yi in korejske vojne, zavrl sprejetje politične perspektive v okviru verskega in razrednega konflikta. Koreja je večreligiozna razredna družba³³, toda njena antropocentrična kultura in protikomunistična ideologija preprečujeta razpršenim občutkom verskih razlik ter ekonomske odtujitve, da bi se razvili v konkretno politično gibanje z nedvoumnim programom delovanja. Ob pomanjkanju ideologije, ki bi dajala nadčuten pomen občutenju razlik pri srečanju s sosedom z različnim verskim in/ali razrednim izvorom, občutek »razdalje« do sosedov, ostaja prav to, to je razpršeni občutek razlike.

Zato je povsem naravno, da sta strankarska in volilna politika v Koreji potratni. Ob pomanjkanju politične ideologije, ki lahko sproži »kolektivne spodbude«, dovolj močne, da bi ljudje s skupnimi interesi presegli privlačnost oportunitizma in brezplačne vožnje, so se morale politične stranke v Koreji nesorazmerno opirati na »selektivne spodbude« denarnih koristi za pridobivanje aktivistov in organiziranje volilne kampanje. Bistvo problema je v pomanjkanju široko organiziranega občinstva za politike. V korejskem kulturnem okolju ni mnogo znanih organizacij in posredniških zvez z množično udeležbo, ki bi bile pripravljene poslušati besedovanje politikov. Trajnejše občinstvo predstavljajo manjše skupine, ki so organizirane po posebnih osebnih, šolskih (*hakyon*), regionalnih (*jiyon*) in krvnih vezeh (*hylyon*). Najučinkovitejši, čeprav ne tudi edini dosegljivi način za pristop h korejskim volilcem, je »osebni stik« s kandidati. Politiki potrebujejo lokalno posredništvo, ki lahko pristopi k volilcem prek mreže treh vezi. Morajo se torej neposredno srečati z volilci in jih pridobivati na osebni način.

Za zagotovitev tesno spletene mreže krajevnih posredništev, osebne vezano-

³² Seymour M. Lipset and Stein Rokkan, *Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments*, v: Lipset and Rokkan, eds., *Party System and Voter Alignments* (Boston: Free Press, 1967), str. 1-56.

³³ Lim Hyun-Chin, *Modern Korea and Dependency Theories*; Seoul: The Seoul National University Press, 1987; Hong Du-Seung, *An Analysis on Social Stratification through Job Classification*, let. 5, št.1, december 1983, str. 82-84; Suh Gwan-Mo, *Class Structure and Class Differentiation in the Korean Society*, Seoul: Hanul, 1984.

sti na politike in »dobro povezane« v okviru šolskih, regionalnih in krvnih vezi z volilci, je treba veliko in stalno vlaganje energije in denarja. Ni naključje, da se korejski politiki redko angažirajo v dolgotrajnih razpravah o javnih zadevah. Večine Korejcev ne spodbujajo kandidatove sposobnosti izmišljanja izumetničenih odgovorov na probleme javnih zadev. V bistvu ni veliko problemov javnih zadev, ki zahtevajo nekompromisna moralna in etična stališča od navadnih Korejcev. Vere so brez moči v politični areni; nesporazumi, ki izhajajo iz dohodkovnih razlik, se ne uspejo razviti v polno razredno nasprotje; in politične razprave o reformah so pogosto zožene na raven osebne kulture in moralne vzgoje namesto na gradnjo množičnih organizacij. Politiki v Koreji morajo zato večino svojega časa posvečati dejavnostim neposrednih stikov s svojimi volilci. To so zares časovno požrešne dejavnosti. Skupine v Koreji, ki so dostopne politikom kot občinstvo, so običajno majhne po obsegu; prav tako stalno potrebujejo obnavljanje z negovanjem osebnih vezi in razdeljevanjem izbranih spodbud.

Sredotežne sile

Kakorkoli že, Koreja ni nemočno razdrobljena družba. Koreji zagotovo manjkajo dobro razvite posredniške organizacije, toda razdrobitev na posredniški ravni je več kot popravljena s sredotežnimi silami narodnega »duha«. zato se moderna Koreja razlikuje od dinastije Yi. Moderni Korejci si lahko zamišljajo narod in vidijo njegovo življenje v neposredni povezavi z usodo skupnosti. Vrsta zgodovinskih »šokov« je izoblikovala preveč razvito državo³⁴ in vzpostavila močno enovito, množično mobilizirano družbo, ki lahko hitro doseže soglasje. Ti »šoki« so bili japonski kolonializem, izobraževalna reforma, zemljiška reforma, korejska vojna in hitra delovnointenzivna industrializacija. Njihova časovna usklajenost in zaporedje so posebej pomembni za vzbuditev sredotežnih sil, ki so hotele omejiti razdrobitev kot posledico premalo razvitih posredniških organizacij. Korejska vojna (1950–1953) je izbruhnila kmalu zatem, ko je bila Koreja osvobojena japonskega kolonializma (1910–1945) in po zemljiški reformi. Sledila je torej zemljiški reformi (1950) in vzpostavitvi modernega množičnega izobraževalnega sistema (1948).

Dogodki, ki so pomembno zaznamovali strukturo družbene moči in močno preoblikovali razčlenjenost korejske družbe, so spremenili tudi politične parametre.³⁵ Zlasti vladajoči *yangban* in zemljiškoposestniški razredi tradicionalne družbe so se zrušili pod zaporednimi valovi družbenopolitičnih premikov. Pod japonskim kolonializmom so izgubili elementarni vir oblasti in avtoritete v tradicionalni družbi, to je birokratski položaj. Prav tako so bili diskreditirani kot vladajoči razred v razmerah nacionalizma, ideologije, ki je služila kot glavni vir legitimnosti v moderni Koreji, kajti niso uspeli zaščititi samostojnosti; dejansko so mnogi iz bivšega razreda *yangban* sodelovali z Japonsko pri njenih prizadeva-

³⁴ Jang-Jip Choi, *The Formation of an Overdeveloped State and the Structure of Political Cleavage in Korea, v: A Study on Korea's Society*, let. 3; Seoul: Han'gilsa, 1985, str. 183–216.

³⁵ Hahn Been Lee, *Korea: Time, Change and Administration* (Honolulu: East-West Center, 1968).

njih za kolonizacijo Koreje. Zemljiška reforma iz leta 1950 je bila tista, ki je odpravila pričakovanja njihovega ponovnega nastopa kot vladajočega razreda. Finančno nadomestilo za zemljo, ki ga je zagotovila država, se je spremenilo v papirnate obveznice med inflacijo, ki je izbruhnila takoj po korejski vojni, in zgornji razredi veleposestniške družbe niso imeli več možnosti za preobrazbo v industrijski in finančni razred. Zato se je pojavil obsežen prazen prostor med srednjimi in zgornjimi družbenogospodarskimi položaji in nove poti za hitro družbeno gibljivost so bile odprte.³⁶

Še več, vojna je povečala družbeno spremenljivost in pustila naslednji generaciji močno poenostavljeno strukturo družbenih sporov in cepitev. Neenako razdelitev fizičnih virov je zelo zmanjšala kombinacijo vojne in zemljiške reforme. Izobraževalna reforma, ki je bila vpeljana pod vplivi ZDA, pa je močno zožila prepad v razdelitvi človeških virov. Potem je prišlo obdobje hitre delovno intenzivne industrializacije (1961–1972); odprlo je nove kanale družbene spremenljivosti, za katerih uporabo so bili člani nižjih razredov dobro pripravljeni zaradi množične izobraževalne reforme, ki je bila uveljavljena več kot desetletje pred tem. Vpliv teh strukturalnih šokov lahko analitično povzamemo na dva različna načina. Izoblikovali so relativno enakopravno družbo z novimi mnogovrstnimi potmi hitre družbene spremenljivosti za nižje razrede. Z mobilizacijo celotnega prebivalstva za vojno in industrializacijo in na drugi strani njegovo umestitev v sistem narodne vzgoje in izobraževanja, ki ga je čvrsto nadzorovala država, so bili Korejci udeleženi v izjemno podobnih življenjskih izkušnjah in življenjskih pričakovanjih.

Koreja je neizoblikovana družba s pomanjkanjem dobro razvitih posredniških organizacij. Toda je tudi družba z močnimi sredotežnimi silami, ki omejujejo sredobežne težnje slabo organizirane družbe. Njeni posamezniki živijo atomizirano politično življenje v tem smislu, da nimajo trajnih institucionalnih kanalov za politično sodelovanje.³⁷ Verske skupnosti in sindikati niso bili nikoli pomembni spodbujevalci podpore za korejske politične stranke. Korejci so organizacijsko razpršeni v nešteto majhnih emocionalnih poosebljenih skupin. Res pa je tudi, da so Korejci na podlagi skupnih podobnih življenjskih izkušenj in pričakovanj videni kot ustvarjanje ene velike politične tvorbe. Še več, to je tvorba, ki jo podpira antropocentrični svetovni nazor konfucijanstva, ki spreminja politiko v kampanjo za gradnjo etične humanistične politične skupnosti.

»Javna mnenja« v Koreji je zato težko vpreči in mobilizirati v politične namene. Ker v družbi primanjkujejo posredniške organizacije, ki spreminjajo spremenljive interese v konkretne in posebne predloge politik, politiki težko razumejo dejansko vsebino in usmeritev sprememb v razpoloženju javnosti. Zaradi pomanjkanja institucionalnih kanalov obveščanja so prepuščeni sami sebi in se preveč opirajo na svoj življenjski instinkt ali občutenje (kam) politike. Še

³⁶ Hak-Chung Choo, *Some Sources of Relative Equity in Korean Income Distribution: A Historical Perspective*, Korea Development Institute Monograph 7501 (December 1974), str. 1–50; Man Gap Lee, *Sociology and Social Change in Korea* (Seoul: Seoul National University Press, 1982); Kim Yong-Mo, *A Study on Social Stratification in Korea*; Seoul: Iljogak, 1982), pp. 209–301.

³⁷ Gil Seung-Heum, *The Change in the Structure of Political Consciousness of the Koreans*, v: *Korean Politics and Welfare State*; Seoul: Samyongsa, 1981, str. 114–128.

več, ker imajo Korejci podobne življenjske izkušnje in ohranjajo moralistični pogled na politiko, so politiki in družbeni aktivisti pogosto presenečeni nad spremembami v javnih mnenjih, ki so nepredvidljive in vseobsežne. Spremembe v mnenjih običajno niso omejene na posamezen del prebivalstva. Korejci spreminjajo svoje stvari *eu masse*. Zdi se, kot da družba kot celota zdrvi k eni vodstveni usmeritvi: upoštevajoč spremembe v gospodarstvu in politični skupnosti, se je hitro spremenila smer vodenja in pripeljala do »sredine«, kot so jo razumeli Korejci.

»Srednja pot« (*jung yong*) za Korejce ni srednja točka v klasičnem ideološkem spektru levo – desno, kot ga najdemo v zahodnih demokracijah. Z izbruhom korejske vojne je izginila možnost oblikovanja družbenih interesov in organiziranja političnih skupin na podlagi razrednih ideologij. Srednja pot pomeni za Korejce vzpostavljanje družbenega sožitja z omejevanjem skrajnostnih idej. Političnega delovanja ne presojuje z nekakšnimi splošnimi abstraktnimi zamislimi in merili, pač pa s posebnimi posledicami, ki jih imajo v družbi in z osebno neoporočenostjo sodelujočih, tj. ali to delovanje potrjuje in krepi ideal petih glavnih vrlin (*in, ui, ye, ji, sin*). In takšne osebne vrline (kot npr. dobrota in pravičnost) niso univerzalne po svoji naravi, razumljene kot moralne zahteve, ukaz nekakšnega vsemogočnega Bitja. To so prej posebna načela in ideali delovanja, katerih posebna vsebina se spreminja v skladu s položajem in vlogo v družbenih razmerjih. Ker so posebna (individualizirana), njihova določna vsebina ne more biti posplošena, čeprav se zdijo precej varljiva. Toda njihove meje lahko člani skupnosti bolj ali manj določajo v vsaki dani politični situaciji.

Iskanje srednje poti seveda ne pomeni, da je politika v Koreji »mirna« in »harmonična«. Nasprotno, konfucijanski pogled na svet je spremenil politiko v zadevo imeti »prav in neprav«, v pravico in krivico ter v poziv za vzpostavitev etične politične skupnosti. Posledično je zato spremenil iskanje srednje poti v močno ideološko obremenjeno moralno dolžnost. Korejci so ustvarili sivo področje sredine in ga spremenili v ideološko utopijo. Ker družba zato ponavlja cikel zamenjave mehanizma, da bi odpravila skrajne težnje, in hiti k nasprotni usmeritvi v svojem iskanju srednje poti (Korejci ta proces imenujejo *jaki jonghwa ali samoočiščenje*), je stalno vpeta v cikel stroge, enostranske moralne presoje političnih dogodkov in *yoron jaepan* (sodbo javnega mnenja). Korejska družba je ironično vpeta v vrsto enostranskih moralnih presoj, medtem ko išče ravnotežje. Reformistične sile so v nekem obdobju zato obravnavane kot sile nestabilnosti in uničevanja, ker njihovo politično gibanje (institucionalno nenadzorovano, ko je na oblasti) kritizira in izrinja zunanje omejitve tega, kar je po presoji mogoče v celotni politični družbi. Ko je enkrat takšna ocena postavljena, potem družba hiti k nasprotni usmeritvi z istim ciljem in z isto pristranostjo, toda zgodnejšimi politiki na krmilu.

Koreja je dejansko dežela izjemno nestanovitne in spremenljive »plebiscitarne« politike. Zaradi pomanjkanja lojalnosti do posredniških skupin in prisotnosti svetovnega nazora, ki opredeljuje posameznika v okviru medosebnih odnosov, ostaja korejska družba na posredniški ravni atomistična. Toda ker je zgodovina izoblikovala družbo z visoko stopnjo podobnosti glede življenjskih izkušenj in pričakovanj in ker je konfucianizem ustvaril široko soglasje o tem, kakšna bi morala biti politika, so razkropljeni Korejci sposobni skočiti neposredno na

raven nacionalne (državne) politike in sodelovati v oblikovanju »javnega mnenja«, ki je poenoteno. Javno mnenje se vedno spreminja *en masse*, toda v okviru jasnih meja antropocentrizma in protikomunizma.